

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук **Янків Марії Миронівни** «Організаційно-економічне забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону», за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Практична реалізація стратегічної мети України – вступу до ЄС забезпечується, не лише на макрорівні. Не менш ефективним інструментом досягнення інтеграційної мети є розвиток транскордонного співробітництва прикордонними областями України з суміжними прикордонними територіями країн – членів ЄС. При цьому, важливим є розуміння необхідності розглядати співпрацю не лише зі сторони власних прикордонних регіонів в системі планування стратегії їх розвитку кожної із країн. В сучасних умовах периферійність та об'єктивне відставання від рівня розвитку центральних територій зумовлює необхідність пошуку нових чинників та потенціалу для прискорення соціально-економічного розвитку прикордоння. Але питання прискореного розвитку не можливо вирішити з одного боку, однією країною. Допоки ми не почнемо розглядати і досліджувати транскордонний регіон як цілісну унікальну соціо-економічну систему – основу розвитку співробітництва, ми не зможемо досягнути очікуваних ефектів. А відтак, не менш важливим є опрацювання цілісної системи організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону з врахуванням потенціалу транскордонного співробітництва – питання, які визначили актуальність, мету та основні завдання дослідження Янків М.М.

Дисертація пов'язана з науковими напрямками досліджень ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", зокрема: "Трансформація економічного середовища прикордонних територій в рамках дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС" (номер державної реєстрації 0116U004037), "Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону" (номер державної реєстрації 0117U003493). Особисто здобувачем в рамках зазначених робіт було досліджено стан та напрями конвергенції в економічній, культурній, соціальній, демографічній, туристичній, освітній сферах українсько-польського транскордонного регіону та обґрунтовано стратегічні орієнтири і концептуальні напрями формування інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які розкриті в дослідженні Янків Марії Миронівни, є достовірними та належним чином обґрунтованими, оскільки ґрунтуються на фундаментальних положеннях та принципах економічної теорії, теорій та концепцій економічного розвитку регіонів, теорії транскордонного співробітництва та теорії конвергенції. Це також підтверджується системою використаних загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, значною кількістю опрацьованих наукових праць українських і зарубіжних вчених, нормативно-правових актів України, сусідніх держав та ЄС.

статистичної інформації відповідно до теми дисертації, апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях.

Сформульовані мета та завдання дослідження відображають: ключові аспекти обраної проблеми і визначають послідовність викладу матеріалу. Обґрунтованість висновків і практичних рекомендацій підтверджено аналізом та оцінкою стану розвитку українсько-польського транскордонного регіону і транскордонного співробітництва, а також запропонованими заходами щодо підвищення ефективності його організаційно-економічного забезпечення. Виходячи з поставлених завдань, автор вдало побудував структуру дисертаційної роботи, що забезпечило логічну послідовність проведення досліджень та викладу матеріалу.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів» розкрито суть, характерні ознаки, критерії систематизації транскордонних регіонів (сс.28-29), обґрунтовано системний підхід та механізми формування їх організаційно-економічного забезпечення (сс.45-48).

Організаційно-економічне забезпечення розвитку транскордонної регіону запропоновано формувати з трьох основних блоків: інституційно-організаційного, адміністративно-управлінського та організаційно-фінансового (сс. 61-63). Кожен із них охоплює певне коло завдань і напрямів впливу на формування та економічний розвиток транскордонних регіонів. Разом із цим, вказані блоки володіють характерним набором ланок й механізмів функціонування, які визначають рівень системності та цілісності їх впливу на розвиток транскордонного регіону. Базовим блоком, з погляду активізації економічних процесів у транскордонному регіоні, можна вважати його інституційно-організаційне забезпечення. Серед іншого, запропоновано тлумачення сутності прикордонно-торговельного механізму (с.68), в системі організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону (с.47).

Другий розділ «Еволюція та сучасний стан організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону» присвячено інституційно-організаційному забезпеченню та економічній характеристиці українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, здійснено комплексне оцінювання стану соціальної, демографічної, освітньої, безпеко-орієнтованої складових транскордонної співпраці (сс.87-97). У дисертації обґрунтовано, що співпраця у транскордонному регіоні орієнтується на досягнення спільних вигод й економічної конвергенції, стан якої запропоновано оцінювати з використанням кількісних та якісних показників, що характеризують транскордонний рух товарів і послуг, бізнес-активність та інвестиційну привабливість (сс.91-92).

Імпонує використаний автором коефіцієнт малого прикордонного руху в аналізі стану розвитку українсько-польського транскордонного регіону (сс.94-95).

За результатами проведеного аналізу підтверджено, що можливості та організаційні ресурси транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, наразі недостатньо використовуються для розв'язання стратегічних завдань і тактичних потреб європейської інтеграції нашої держави. (С.77).

У третьому розділі «Основні напрями удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону» здійснено прогнозування економічних показників функціонування українсько-польського транскордонного регіону на основі трендових моделей (сс. 146-163).

Обґрунтовано механізм розробки та впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону (сс.171-177) й запропоновано авторський підхід до формування концептуальних засад фінансово-організаційного механізму розвитку українсько-польського транскордонного регіону (с. 183-193).

Заслужують на увагу також думки автора щодо транскордонної статистики (відповідно до Євростату с.117), удосконалення законодавчого середовища щодо діяльності в Україні Агенції регіонального розвитку (с.121), використання моделі державно-приватного партнерства для розширення джерел фінансування розвитку транскордонного регіону (с. 181), формування умов для активізації створення транскордонних кластерів (с. 180) тощо.

Слід зазначити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є послідовно викладеними та логічно взаємопов'язаними. Результати дисертаційного дослідження отримані автором особисто.

Зміст дисертації повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 — розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій опонованої дисертації підтверджується теоретичними і практичними розробками автора в процесі дослідження.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних засад організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону і розробленні практичних рекомендацій щодо їх реалізації.

Серед найбільш вагомих результатів дисертації, які містять наукову новизну та заслуговують на особливу увагу, можна виділити такі:

- обґрунтовано концептуальний підхід до формування системи організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону, яка містить три основні блоки: адміністративно-управлінський, організаційно-фінансовий та інституційно-організаційний, взаємодія яких дозволяє розробляти ефективні механізми транскордонної співпраці (с.47);
- удосконалено дефініцію поняття "транскордонний регіон", яке визначено як територіально цілісне, організаційно і економічно сформоване утворення двох або більше прикордонних регіонів країн, розмежованих спільним кордоном, яке характеризується взаємопроникністю, взаємовигідністю зв'язків та відносин у різних сферах суспільних та економічних інтересів, яке дало можливість акцентувати увагу на організаційно-економічних аспектах формування та спільних вигодах у вирішенні проблем функціонування транскордонного регіону (с. 29);
- запропоновано науково-методичні засади поділу транскордонних регіонів на слабоінтегровані, напівінтегровані й сильно інтегровані на основі таких критеріїв як: економічний потенціал та спеціалізація, характер взаємозв'язків, інституційне забезпечення, організаційні структури управління та ступінь їх взаємодії, проникність кордонів, доступність фінансового інструментарію для посилення інтегрованості транскордонних регіонів (сс. 177-Г78);
- опрацьовано механізм фінансово-організаційного забезпечення транскордонного регіону, який представлено як сукупність елементів, поєднання яких в контексті фінансових джерел, інструментів, форм і важелів спрямоване на досягнення цільових орієнтирів, синергії та транскордонного ефекту і, на відміну від існуючих, відображає їх взаємодію, процес акумулювання фінансових ресурсів для реалізації завдань функціонування транскордонного регіону, моніторингу й контролю за використанням коштів (сс.61-63, 75, 184);
- одержали подальший розвиток пропозиції щодо класифікації транскордонних регіонів шляхом введення низки нових критеріальних ознак, таких як: масштабність, розвиток та ступінь транскордонної співпраці, тип інтеграції, географічне положення, гомогенність (однорідність), рівень розвитку й підтримка у структурній політиці ЄС, природні особливості, механізм реалізації, ініціатори транскордонної співпраці, інструменти та форми реалізації, що дозволило більш точно виявити основні класифікаційні ознаки українсько-польського транскордонного регіону та окреслити на цій основі пріоритетні засоби підвищення якості організаційно-економічного забезпечення його розвитку (сс.33-34);
- обґрунтовано наукові засади розробки інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону, яку запропоновано розглядати як діяльність національних і наднаціональних

суб'єктів та учасників двох або більше держав, розмежованих кордоном у різних сферах функціонування прикордонних територій із спільним ендегенним транскордонним потенціалом з метою поглиблення взаємовигідної співпраці, досягнення конвергенції, конкурентоспроможності, сталого, інклюзивного розвитку (с.171);

- запропоновано організаційно-економічне обґрунтування стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону в розрізі складових: економічної, безпеки кордонів та прикордонної інфраструктури, охорони довкілля, соціальної, освіти і науки, туризму, культури, які дозволяють забезпечувати реалізацію ключових пріоритетів, спрямовуються на досягнення синергетичних та транскордонних вигод (с. 179).

4. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Основні наукові положення, результати та висновки дослідження знайшли достатнє висвітлення у 17 наукових працях загальним обсягом 30,8 д.а. (особисто автору належить 7,05 д.а.), з яких: 1 – розділ у колективній монографії; 6 статей у наукових фахових виданнях України, 5 з яких у виданнях, включених до міжнародних науко-метричних баз; 2 – у виданнях інших держав; 6 публікацій апробаційного характеру; 2 публікації, що додатково відображають результати дисертації.

Результати дисертації пройшли апробацію на шести міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зміст автореферату, його структура повністю відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи.

5. Теоретична та практична цінність результатів дисертаційної роботи

Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає в можливості використання органами центральної та місцевої влади розроблених концептуальних засад формування і реалізації організаційно-економічних механізмів розвитку транскордонних регіонів та транскордонного співробітництва і дозволять використати прикордонний потенціал як основу реалізації цільових орієнтирів, одержання доданої транскордонної вартості. Ключові положення та рекомендації дисертаційного дослідження були використані: у роботі департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку транскордонного співробітництва й розробці Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2020 рік (довідка № 1 11.196-48/553 від 05.05.2020 р.). Пропозиції щодо обґрунтування стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній, безпековій площинах з орієнтуванням на використання внутрішнього ендегенного потенціалу та забезпечення інтеграційного¹ прориву на модернізаційній основі використані у роботі Інформаційного центру сприяння транскордонному співробітництву "Добросусідство" Програми "Польща-Білорусь-Україна" (довідка № 26 від 12.02.2020 р.). Рекомендації автора щодо підвищення ефективності маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення українсько-польського транскордонного регіону були використані Львівською торгово-промисловою палатою при проведенні виставково-ярмаркових заходів як у Львівській області, так і в Люблінському та Ряшівському воєводствах (довідка № 1033/1 від 02.11.2020 р.). Заходи, які поглиблюють співпрацю в умовах проведення в Україні реформи місцевого самоврядування та збільшення культурних й освітніх ініціатив в об'єднаних територіальних громадах реалізовані Агенцією місцевого економічного розвитку Яворівщини спільно із партнерами з Любачівського повіту Польщі (довідка № 112 від 11 вересня 2020 р.). Науково-методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Львівського інституту менеджменту при викладанні дисциплін "Міжнародна економіка", "Зовнішньоекономічна діяльність", "Менеджмент

зовнішньоекономічної діяльності", "Державне та регіональне управління", "Економіка та зовнішні зв'язки України" (довідка № 209-1 від 27.10.2020 р.)

6. Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам

Дисертація та автореферат Янків М.М. за всіма ознаками відповідають вимогам встановленим Міністерством освіти і науки України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 207 найменувань на 21 сторінці; включає 12 таблиць, 30 рисунків, а також 11 додатків на 24 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, з них основний текст – 189 сторінок.

Автореферат відповідає змісту дисертації.

7. Дискусійні положення і зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи актуальність обраної здобувачем теми, наукову новизну результатів дисертаційного дослідження, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, слід вказати і на наявність в роботі Янків М.М. дискусійних положень та певних недоліків. Суть основних з них полягає в наступному:

1. Аналіз стану українсько-польського транскордонного регіону, представлений в підрозділі 2.2., зокрема, оцінки бізнес-активності в частині роздрібної торгівлі на особу, чи щодо динаміки кількості студентів варто було б поглибити аналізом чинників, що призвели до такої ситуації. Наприклад, такий спад роздрібної торгівлі у 2015-2016 роках, як і зменшення кількості студентів в Польщі, чи зменшення коефіцієнту малого прикордонного руху був обумовлений, серед іншого, різкою зміною валютного курсу гривні (зрозуміло, з певним лагом). Це підтверджується також тим, що з польської сторони такого спаду не спостерігаюся (сс. 91,95).
2. На наш погляд, робота логічно побудована: теорія-аналітика-рекомендації, де всі визначення, тлумачення понятійного апарату тощо подаються у першому розділі. Тому не зовсім доречно було параграф 3.3 починати з огляду тлумачень організаційно-фінансового механізму вітчизняними науковцями. Тут можна було б зупинитися лише на власному баченні, а огляд перенести на початок роботи.
3. На стор. 179 запропоновано поглибити економічну співпрацю в рамках євро регіону. Але це не зовсім можливо для такої організаційної форми як євро регіон. Розуміння цього, в свій час, зумовило опрацювання Регламенту №1082/2006 і Протоколу №3 щодо створення органів транскордонного співробітництва ЄУТС і ОЕС як юридичних осіб з правом набування майна і отримання прибутку. Про них автор згадує (сс. 112,113), але пізніше не включає в свої пропозиції. До речі, на с. 37-39 автором подається тлумачення євро регіону з боку ЄС, але випущено з уваги Закон України «Про транскордонне співробітництво», де є також визначення євро регіону.'
4. Доцільно було б серед всіх існуючих інституцій щодо координації діяльності в межах українсько-польського транскордонного регіону більше звернути увагу на функціонування Міжурядової українсько-польської Координаційної Ради з питань регіонального співробітництва (яка згадується в роботі (с.81-82) і її Комісії. Справа в тому, що всі ними напрацьовані, переважно добрі пропозиції не завжди реалізуються, а губляться між міністерствами, іншими центральними органами влади, адміністраціями та місцевими органами самоврядування. Тобто, в подальших дослідженнях у запропонованих автором організаційно-економічному механізмі т[^] в інтегрованій політиці розвитку транскордонного регіону варто знайти місце Міжурядовій Координаційній Раді, її Комісіям, а також відновленій Міжвідомчій комісії з питань міжрегіонального і транскордонного співробітництва України.
5. Автору варто було б зупинитися на питаннях розвитку транскордонного регіону і функціонування запропонованого організаційно-економічного механізму в умовах

пандемії Covid-19 та після її завершення. Адже вона спричинила посилення вимог до перетину кордонів, призупинила розвиток транскордонного туризму, ускладнила налагодження нових транскордонних зв'язків тощо, тобто значно вплинула на стратегічні пріоритети розвитку транскордонного регіону і прогнозні оцінки.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи Янків Марії МIRONIVNI, виконану на належному теоретико-методичному рівні, а більшість з них має сприйматися радше як напрями для подальших наукових пошуків.

8. Загальний висновок

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та публікаціями за темою дослідження дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Янків М.М. на тему «Організаційно-економічне забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону» є самостійною завершеною цілісною науковою працею, в якій зроблено теоретичне узагальнення і запропоновано нові підходи до вирішення важливого науково-практичного завдання щодо формування, розвитку транскордонного регіону, його організаційно-економічного забезпечення та ефективного використання потенціалу транскордонного співробітництва.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних публікацій Янків М.М. дозволяє зробити висновок, що поставлені в роботі завдання є осмислені та вирішені на високому теоретико-методологічному рівні. Автореферат повною мірою висвітлює усі положення наукової новизни та результати дисертаційного дослідження. Зміст дисертаційної роботи та її результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, за якою дисертацію подано до захисту.

Дисертаційна робота за своєю структурою, актуальністю, новизною, значимістю отриманих результатів, наданих практичних рекомендацій, повнотою публікацій відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 і 14 для кандидатської дисертації «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р, (зі змінами та доповненнями), а її автор – Янків Марія МIRONIVNA заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Виконавчий директор з наукових питань
Інституту транскордонного співробітництва
та європейської інтеграції

Н. Мікула